

جریان‌های سیاسی شیعی

در عراق معاصر

مسلم طاهری گل‌کشوندی

با راهنمایی:

محمود تقی‌زاده داوری

سرشناسه	طاهری کلکشوندی، مسلم، ۱۳۵۲.
عنوان و نام پدیدآور	جریان‌های سیاسی شیعی در عراق معاصر / مسلم طاهری کلکشوندی.
مشخصات نشر	قم: انتشارات شیعه‌شناسی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۳۰۲ صفحه.
شابک	۱۸۰۰۰۰ ریال: 978-600-5147-36-0
وضعیت فهرست‌نویسی	فیپا:
یادداشت	The shi'i political movements in contemporary Iraq:
موضوع	شیعه، شیعیان، عراق، تاریخ.
موضوع	شیعیان، عراق، فعالیت‌های سیاسی، جنبش‌های اسلامی، قرن ۲۰ م.
موضوع	عراق، تاریخ، دخالت ایالات متحده، ۲۰۰۳ م.
شناسه افزوده	تقی‌زاده داوری، محمود، ۱۳۳۲.
رده‌بندی گنگره	۱۳۹۶ ج ۴ ط ۲ / BP۲۳۹
رده‌بندی دیویی	۲۹۸ / ۵۴
شماره کتابشناسی ملی	۱۶۶۱

www.ketab.ir

 مؤسسه شیعه‌شناسی
 جریان‌های سیاسی شیعی در عراق معاصر

مؤلف:	مسلم طاهری کلکشوندی
ناشر:	مؤسسه شیعه‌شناسی
صفحه‌آرا:	محمدکاظم آزرم
شمارگان:	۱۰۰۰
چاپ:	پردیس دانش
نوبت و سال چاپ:	اول / ۱۳۹۶
قیمت:	۱۸۰۰۰ تومان
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۵۱۴۷-۳۶-۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

این اثر با حمایت مالی مجمع جهانی اهل بیت (ع) به چاپ رسیده است.

پست الکترونیک: info@shistu.org

پایگاه اطلاع‌رسانی: www.shistu.org

فهرست مطالب

مقدمه مؤلف	۱۳
------------------	----

فصل اول: آشنایی با عراق فعلی

بخش اول: مشخصات عمومی عراق	۲۱
جمعیت و مختصات عمومی	۲۱
وجه تسمیه	۲۲
جغرافیای تاریخی	۲۳
مرزهای سیاسی	۲۳
تقسیمات کشوری	۲۴
جغرافیای انسانی	۲۵
پراکندگی قومی	۲۸
دین و تنوع مذهبی	۳۰
مسلمانان	۳۰
مسیحیان	۳۰
یهودیان	۳۱
مندائیان	۳۱
ایزدیان	۳۲
زبان	۳۲
آموزش و تحصیلات عمومی	۳۲
جغرافیای اقتصادی	۳۳
کشاورزی	۳۴
معادن	۳۵

فصل دوم: جریان‌های عمده شیعی در عراق معاصر

بخش اول: جریان‌های اسلام‌گرای شیعی عراق پس از صدام	۱۰۷
حزب الدعوة الاسلامیه	۱۰۹
مجلس اعلای اسلامی عراق	۱۲۳
جریان صدر	۱۲۷
حزب فضیلت اسلامی	۱۳۲
بخش دوم: جریان‌های غیرمذهبی شیعی	۱۳۷
جنبش وفاق ملی عراق (العراقیه)	۱۳۸
کنگره ملی عراق	۱۴۳

فصل سوم: مؤلفه‌های سیاسی و دیدگاه جریان‌های عمده شیعی عراق

بخش اول: مؤلفه‌های نظری	۱۵۳
نقش مرجعیت دینی در جامعه از نگاه جریان‌های شیعی	۱۵۳
تعریف مشارکت و مقاومت از سوی جریان‌های شیعی عراق	۱۵۶
شکل و الگوی حکومت مطلوب از نظر جریان‌های شیعی عراق	۱۵۹
رابطه دین و سیاست از نگاه جریان‌های شیعی عراق	۱۶۳
بخش دوم: دیدگاه‌های عملی	۱۷۱
موضع سیاست خارجی جریان‌های شیعی در عراق	۱۷۱
میزان تأثیر جریان‌های شیعی بر ساختارهای قدرت در عراق	۱۷۶
دیدگاه جریان‌ها درباره هلال شیعی	۱۸۰
دیدگاه جریان‌ها در مورد توسعه فرهنگی	۱۸۲
دیدگاه جریان‌ها در توسعه سیاسی	۱۸۳
دیدگاه جریان‌ها در توسعه اقتصادی	۱۸۶

فصل چهارم: تحولات عراق نوین و رویکرد جریان‌های شیعی عراق

تحولات عمومی	۱۹۱
۱. امنیت در عراق	۱۹۲
۲. انتخابات عراق و روند آن	۱۹۳
جریان‌های شیعی و ائتلاف‌های انتخاباتی	۱۹۶
الف. ائتلاف ملی عراق	۱۹۶
ب. ائتلاف دولت قانون	۱۹۹
ج. ائتلاف العراقیه (حرکت ملی عراق)	۲۰۳
رویکرد جریان‌های شیعی نسبت به انتخابات	۲۰۸
۳. روند حضور و خروج اشغالگران از شهرهای عراق	۲۱۲
۴. احیای فعالیت حزب بعث	۲۱۳
۵. رویکرد جریان‌های داخلی و خارجی نسبت به مواضع شیعیان در عراق	۲۱۹
تحولات راهبردی	۲۲۲
تعاملات عراق نوین با جمهوری اسلامی ایران	۲۲۲
تاریخچه مناسبات کشور عراق با ایران	۲۲۳
تعاملات سیاسی عراق نوین با جمهوری اسلامی ایران	۲۳۴
تعاملات نظامی عراق نوین با جمهوری اسلامی ایران	۲۳۸
تعاملات رسانه‌ای عراق نوین با جمهوری اسلامی ایران	۲۴۱
تعاملات علمی و حوزوی عراق نوین با جمهوری اسلامی ایران	۲۴۳
تعاملات اقتصادی ایران و عراق	۲۴۵
مراودات مذهبی بین دو کشور	۲۴۸
مناقشات عراق با جمهوری اسلامی ایران	۲۵۱
اروند رود و تصمیمات مقامات دو کشور در مورد آن	۲۵۱
جنگ تحمیلی ۸ ساله عراق علیه ایران و نوع برخورد دولتمردان دو کشور در حال حاضر	۲۵۵
تصمیم‌های دولت مردان در مورد پرداخت غرامت جنگی عراق به ایران	۲۵۹
حضور منافقان در خاک عراق	۲۶۰
کردهای جدایی‌طلب و تعاملات جریان‌های شیعی با آنها	۲۶۴

۲۶۵	 تحرکات ضد ایرانی بعثی‌ها
۲۷۰	 مسأله زیارت عتبات عالیات و تأمین امنیت زوار ایرانی
۲۷۲	 ایالات متحده آمریکا و عراق نوین
۲۷۲	 بهانه آمریکایی‌ها برای حضور در خاک عراق
۲۷۳	 انتظارات آمریکا از حضور در عراق
۲۷۴	 واقعیت‌های عراق پس از حمله آمریکا در ۲۰۰۳ میلادی
۲۷۶	 شیعیان و رویکرد آن‌ها نسبت به حضور آمریکا در عراق
۲۸۳	 آمریکا و رویکرد آن‌ها نسبت به قدرت‌یابی شیعیان عراق
۲۸۶	 نتیجه‌گیری
۲۸۹	 فهرست منابع

مقدمه مؤلف

تاریخ معاصر شیعیان عراق علاوه بر این که با محوریت شخصیت‌ها و حوزه‌های علمیه این کشور عجین شده، دارای جنبش‌ها و خیزش‌های متعدد اجتماعی نیز بوده است. به گونه‌ای که می‌توان عراق را در این جهت در میان کشورهای شیعی - اعم از کشورهایی با اکثریت شیعی (مانند ایران، عراق، آذربایجان و بحرین) و کشورهای اقلیت شیعی (عمدتاً لبنان و پاکستان) در خود جای داده‌اند - منحصر به فرد دانست. به همین جهت می‌توان چهره اصلی اسلام‌خواهی در عراق را در سال‌های پس از سقوط رژیم بعثی یک چهره شیعی قلمداد کرد. گرچه می‌دانیم امروزه تحولاتی همچون «دولت اسلامی عراق و شام»، نیز با نام اسلام و اسلام‌گرایی در عراق چهره مسلمین را مشوه کرده است.

اگر بخواهیم به جریان‌های شیعی با توجه به حجم و موقعیت جغرافیایی آن‌ها بپردازیم اولویت و ضرورت ایجاب می‌کند پژوهشی مستقل درباره عراق و محیط شیعی آن صورت پذیرد. قرار گرفتن عراق در زمره کشورهای اقلیت جمعیت آن را شیعیان تشکیل داده‌اند و این خصوصیت ژئوپلیتیکی ویژه که علاقه بیشتر و قوی‌تر جریان‌های عمده شیعی را در عراق، برای ورود به رقابت‌های انتخاباتی و سیاست پارلمانی تقویت می‌کند از یک سو، و طغیان موجی از جریان‌ها و ائتلاف‌های سیاسی - اجتماعی موافق و مخالف

قدرت‌گیری شیعیان برای کسب جایگاه مناسب خود در عراق، از سوی دیگر ما را به انتخاب این کشور و شیعیان آن رهنمون شده است. سرنگونی صدام و تغییر ارزش‌ها و ترجیحات سیاسی مبتنی بر ایدئولوژی بعث، فضای جدیدی فراهم ساخته است که روندها و رویدادهای سیاسی جدیدی مبتنی بر ارزش‌ها و قواعد مردم‌مدار شکل گیرد. امروزه درک روندهای عراق پس از صدام بخش مهمی از آینده این سرزمین را رقم خواهد زد. در عراق نوین افراد، طیف‌ها و جریان‌های سیاسی مؤثر و مهمی پدید آمده‌اند که گرچه تجربه جدیدی از حکومت‌داری را ارائه می‌دهند اما ریشه در باورها، اندیشه‌ها و مؤلفه‌های تمدنی و کهن شیعیان عراق دارند. سقوط رژیم بعثی با کمک نیروهای نظامی بین‌المللی، به اکثریت شیعیان عراق این فرصت را داد تا جایگاه خود را به لحاظ سیاسی تقویت کنند. ظهور آگاهی‌های سیاسی قوی در میان شیعیان عراق، توجه همگان را به اهمیت هویت اجتماعی در شکل‌گیری توسعه سیاسی این کشور مجله نمود.

از طرف دیگر درک درست از تحولات کشور عراق و توجه رویکرد شیعیان این کشور به این تحولات مخصوصاً در یک دهه اخیر پس از سقوط رژیم صدام، از ضرورت‌های پژوهشی حوزه جامعه‌شناسی سیاسی در عرصه‌های شیعی می‌باشد. در عین حال شناخت صحیح تحولات یک جامعه و آینده پیش‌روی آن، بدون شناخت ماهیت جریان‌های سیاسی - اجتماعی آن جامعه مشکل به نظر می‌رسد.

جریان‌شناسی اجتماعی قابل‌قبول را می‌توان شامل: معرفی مهم‌ترین جریان‌ها، و بیان مؤلفه‌ها و دیدگاه‌های اساسی آنان در زمینه مسائل نظری و عملی، شخصیت‌های اصلی و تأثیرگذار، محتوای جریان و رویکرد آنها به تحولات یک جامعه دانست. بنابراین ضروری می‌نماید پژوهش‌هایی قوی در جهت پویایی این روابط و اهمیت آنها صورت پذیرد.